

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА
Одељење за контролу платног промета
и мењачких послова

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ О
АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ ОБЛАСТИ СПРЕЧАВАЊА ПРАЊА НОВЦА
ЗА ПЕРИОД 1. ЈУЛ – 31. ДЕЦЕМБАР 2009. ГОДИНЕ**

Београд, 2. март 2010. године

У В О Д

У складу са својом функцијом контроле спровођења законских одредаба у вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма у банкарском сектору, Народна банка Србије наставља посредно да прати активности банака у тој области достављањем банкама *Упитника о активностима банке из области спречавања прања новца* (у даљем тексту: упитник).

Циљ достављања тих упитника и израде анализе на основу добијених података из упитника јесте утврђивање начина на који банке приступају проблему спречавања прања новца и финансирања тероризма, као и радњи које с тим у вези предузимају. Анализа добијених података омогућава да се сагледају потенцијални ризици од прања новца и финансирања тероризма којима банке могу бити изложене у пословању и да се превентивно делује у смислу благовременог указивања на могуће пропусте, као и области на које банке треба да обрате посебну пажњу.

Према устаљеној пракси, упитник се банкама доставља два пута годишње за шестомесечне периоде. До сада је Народна банка Србије банкама доставила седам шестомесечних упитника и на основу добијених одговора извршила свеобухватну анализу одговора.

АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА

На основу анализе одговора из достављених упитника, добијени су следећи подаци на нивоу укупног банкарског сектора:

1. Све банке, осим једне, имају усвојене процедуре из области спречавања прања новца у складу с прописима.

2. Листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција клијената изменило је 27 банака, од којих је њих 26 те измене применило на постојеће клијенте.

Неке од индикатора за препознавање сумњивих трансакција у свој информациони систем је укључило 25 банака, што је двоструко више него у претходном периоду.

Најчешће обухваћени индикатори у листама су: готовинске уплате и исплате по основу позајмице оснивача или повраћаја позајмице оснивача, појединачне или више међусобно повезаних готовинских трансакција чија је укупна вредност једнака или већа од 15.000 евра, готовинске уплате или исплате једног лица на више партија или више лица на једну партију, трансакције лица или с лицем из *offshore* дестинације, налогодавац или корисник је на листи терористичких организација, превремена отплата кредита, налогодавац или корисник дознаке је држављанин земље у којој се не примењују прописи из области спречавања прања новца итд.

3. Све банке поседују информациони систем који препознаје трансакције чија вредност прелази износ од 15.000 евра, а само код две банке систем не препознаје међусобно повезане готовинске трансакције истог клијента чија је укупна вредност једнака или већа од 15.000 евра.

Посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција користи 16 банака.

Девет банака није укључило индикаторе за сумњиве трансакције у свој информациони систем. Код тих банака ти подаци се обрађују мануелно.

Све банке централизовано прате међусобно повезане готовинске трансакције чија је вредност једнака или већа од 15.000 евра на нивоу банке помоћу одговарајућих софтверских решења или мануелно.

Према добијеним одговорима, седам банака повезане трансакције прати у периоду од једног дана, по пет банака у периоду од три дана и недељу дана, две банке десет и једна петнаест, шест банака месец дана и шест банака повезане трансакције прати у периодима који зависе од различитих фактора (природе трансакције, евентуалне сумње и сл.) и тај период праћења може бити дуг по потреби.

Из наведеног произлази да је у односу на претходни посматрани период смањен број банака које нису обезбедиле одговарајуће софтверско решење за укључивање индикатора сумњивих трансакција, што указује на напредак у овој области. Али код девет банака које још нису обезбедиле такво решење ризик од неиспуњавања законске

обавезе пријављивања сумњивих трансакција Управи за спречавање прања новца (Управа) и даље је велики. Дужина периода у коме банке прате повезане трансакције у просеку је остала приближно иста као и до сада.

4. У обухваћеном периоду 28 банака је вршило унутрашњу контролу обављања послова спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма. Неправилности које су утврђене односиле су се у највећем броју случајева на неадекватност или недостатак неопходне документације при отварању рачуна клијентима. У три интерне контроле неправилности нису пронађене.

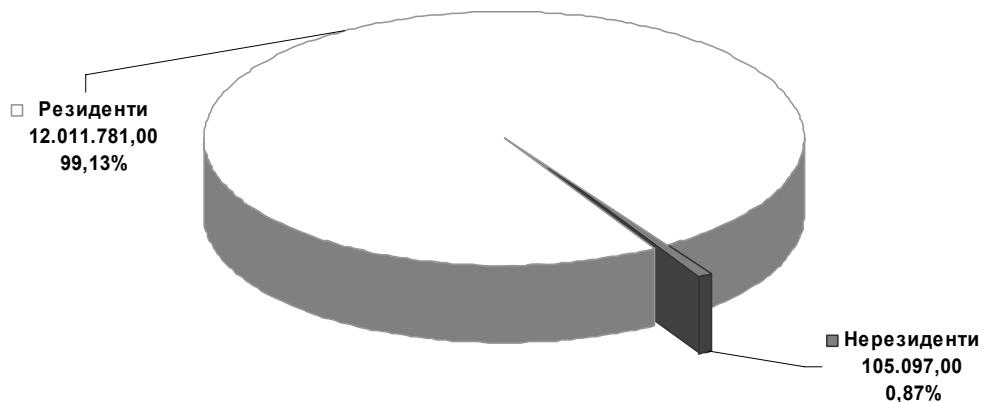
5. На основу анализе одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма које су банке у обавези да спроведу, закључујемо следеће:

- да је анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са Смерницама које је донела Народна банка Србије израдила 31 банка;
- да су прописивање начина сарадње између овлашћеног лица и осталих организационих јединица извршиле 33 банке;
- да су класификацију клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма извршиле 32 банке;
- да је критеријуме на основу којих се странка, пословни однос и услуга сврставају у нискоризичну групу за прање новца или финансирање тероризма утврдило 30 банака.

6. Према подацима из упитника који се односе на број и врсту клијената банака сачињени су прегледи структура клијената у укупном банкарском систему са стањем на дан 31. децембра 2009. године, како је приказано у графиконима од 1 до 5.

Графикон број 1 представља структуру странака по резидентности у укупном банкарском систему са стањем на дан 31. децембра 2009. године.

Структура странака у банкарском систему у другој половини 2009. године

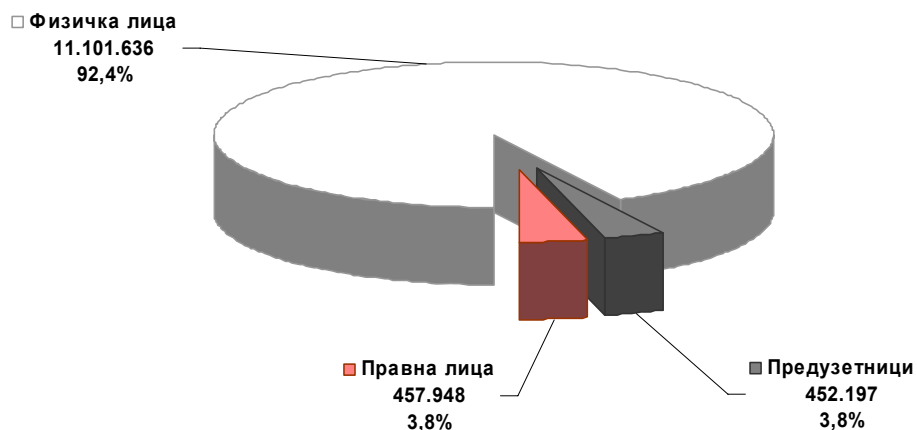

Графикон бр. 1

У тој структури нерезиденти чине приближно 1% укупног броја странака, а са становишта спречавања прања новца и финансирања тероризма они се класификују као клијенти с потенцијално већим ризиком.

Графикон број 2 представља структуру странака резидената у банкарском систему; у структури преко 90% странака чине физичка лица и по 3,8% правна лица и предузетници (физичка лица која обављају делатност).

Структура странака резидената у банкарском систему са стањем на дан 31.12.2009. године

Графикон бр. 2

Графикон број 3 представља структуру странака нерезидената у банкарском систему; у структури 87,6% странака нерезидената чине физичка, а 12,4% правна лица.

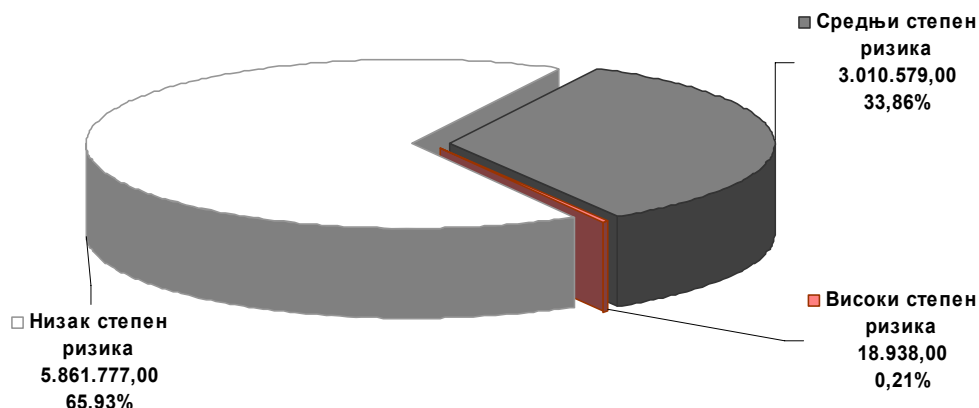
Даље је приказано да у укупном броју физичких лица нерезидената лица из високоризичних земаља чине 5,1%, док у укупном броју правних лица нерезидената лица из високоризичних земаља учествују са 3,1%.

Графикон бр. 3

Графикон број 4 приказује како су банке разврстале своје странке по ризичности. (При анализи ових података треба имати у виду чињеницу да све банке нису у потпуности завршиле разврставање свих својих клијената по ризичности.)

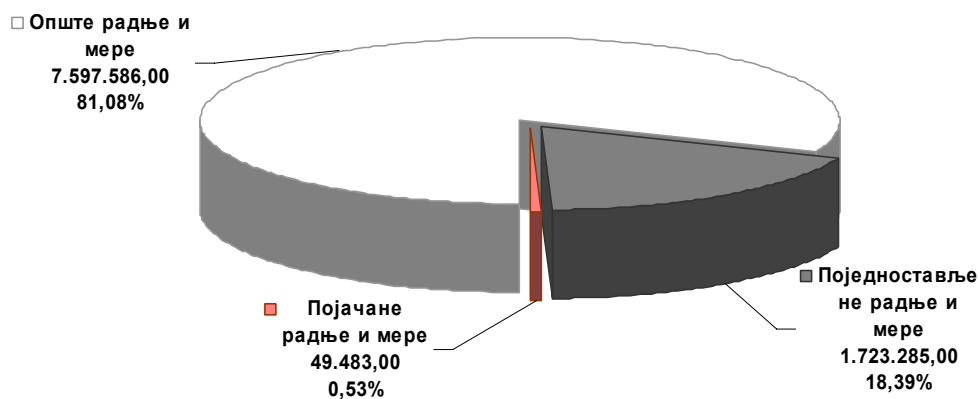
Структура странака у банкарском систему сврстаних по степену ризика са стањем на дан 31.12.2009. године

Графикон бр. 4

Графикон број 5 приказује структуру клијената банке по примењеним радњама и мерама праћења странке. (При анализи ових података треба имати у виду чињеницу да све банке нису у потпуности завршиле разврставање свих својих клијената у групе у овом погледу, као и то да још није усвојен подзаконски акт који дефинише групе клијената које се могу сврстати у нискоризичне.)

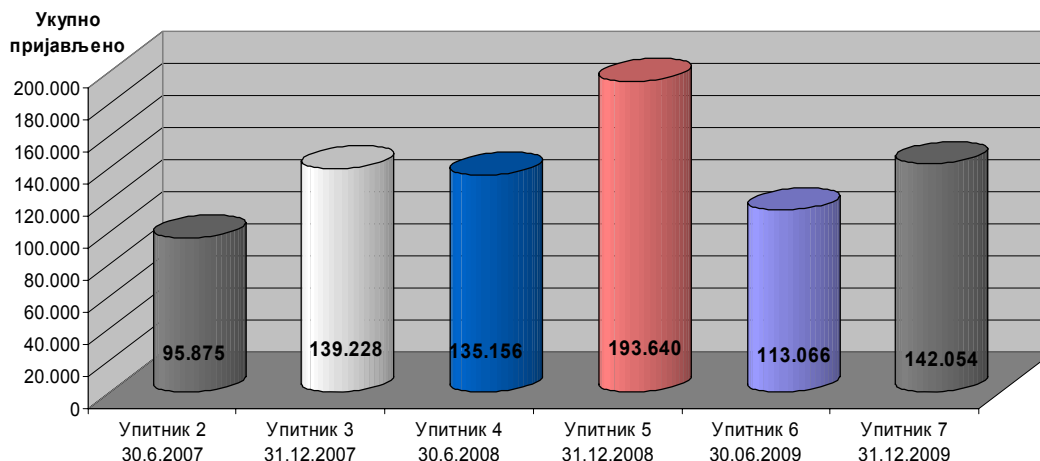
Структура странака у банкарском систему сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке са стањем на дан 31.12.2009. године

Графикон бр. 5

7. Поређењем добијених одговора банака из претходних упитника који се односе на достављање података Управи о извршеним готовинским трансакцијама чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или прелази тај износ обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије на дан вршења трансакције, уочено је повећање броја достављених извештаја у последњем посматраном периоду (графикон 6).

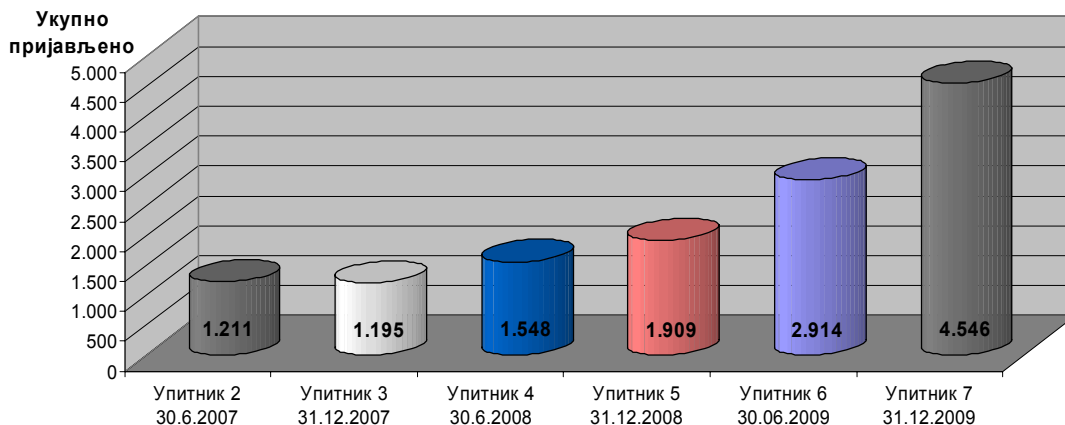
Преглед броја пријављених готовинских трансакција ≥ 15.000 евра Управи за спречавање прања новца по периодима

Графикон бр. 6

Број пријављених сумњивих трансакција је задржао растући тренд, с тим што је у овом периоду њихов број знатније порастао, што представља позитиван показатељ да банке све више пажње посвећују праћењу, анализирању и откривању сумњивих трансакција и на тај начин утичу на смањење ризика од прања новца и финансирања тероризма у свом пословању. На тај пораст је утицала и допуна листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција коју је сачинила Управа, којом је дефинисано да се више повезаних готовинских трансакција у износима мањим од 15.000 евра, а које заједно прелазе наведени износ, разматрају као сумњиве (за разлику од претходног прописа, када су банке имале обавезу да ове трансакције пријављују као повезане) (графикон број 7).

Преглед броја пријављених сумњивих трансакција Управи за спречавање прања новца по периодима

Графикон бр. 7

Најчешћи разлози због којих су банке у посматраном периоду пријављивале Управи трансакције као сумњиве били су:

- полагање или подизање готовине у нешто нижем износу од законски прописаног за пријављивање,

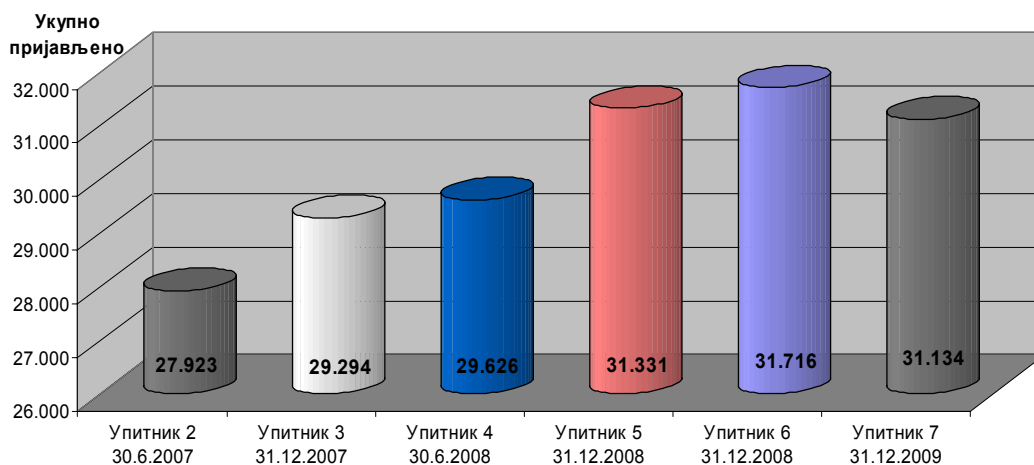
- учестале готовинске уплате са сврхом „позајмица оснивача“ или готовинске исплате са сврхом „повраћај позајмице оснивача“,
- трансакције између приватног и пословног рачуна предузећа које не указују на јасну економску оправданост,
- трансакције које су запослени банке на основу свог знања и искуства окарактерисали као неуобичајене,
- полагања или исплате износа ефективног новца (у домаћој или страној валути) који знатно одступају од уобичајених трансакција клијента пошто нису у складу с приходима или статусом клијента, посебно ако су нетипичне за пословну активност клијента итд.

С обзиром на то да је у неким случајевима пријављен неуобичајено велики број сумњивих трансакција, треба напоменути да, када се анализа трансакција врши искључиво према индикаторима, као резултат се добија велики број сумњивих трансакција, али то не мора да значи да су те пријављене трансакције и стварно сумњиве.

8. У посматраном периоду, Управи је податке о „e-banking“ трансакцијама доставило десет банака, што је осетно више у односу на број банака (њих шест) које су те податке Управи достављале у првој половини 2009. године. Знатно је такође порастао и сам број пријављених „e-banking“ трансакција – са 147 у првој половини на 390 у другој половини године. Из изнетих података закључујемо да банке, иако и даље недовољно, све више обраћају пажњу на овај вид трансакција.

9. После дужег периода раста броја запослених у банкарском систему у целини, у последњем посматраном периоду је приметно благо смањење тог броја, за око 2% у односу на претходни посматрани период, што је приказано на графикону број 8.

Преглед укупног броја запослених у банкарском систему по периодима

Графикон бр. 8

Са стањем на дан 31. децембра 2009. године, број запослених у банкама који обављају послове у непосредном контакту с клијентима износи 13.454, што чини приближно 43% укупног броја запослених у банкама.

Све банке су израдиле програме годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове у вези са спречавањем и откривањем прања новца и финансирањем тероризма и прилагодиле их потребама обављања послова.

Код две банке нису сви запослени који обављају послове са трансакцијама клијената прошли одговарајућу обуку.

Сви запослени у банкама упознати су са последицама непримењивања закона и процедура.

* * *

Анализа достављених одговора показала је да се одговарајућим активностима борбе против прања новца посвећује све већа пажња код готово свих банака.

Иако све банке имају израђен програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених, у овој области постоји још простора за напредак у смислу обезбеђења редовног стручног образовања и усавршавања, као и контроле знања запослених.

Поред фактора ризика који иначе утичу на изложеност банке ризику од прања новца и финансирања тероризма (географски ризик, ризик странке, ризик трансакције и ризик производа), непостојање адекватног ИТ решења за препознавање сумњивих и међусобно повезаних трансакција у неким банкама и даље остаје као фактор који додатно повећава изложеност банке том ризику.